

A SIKER 26 NAPJA – ZRÍNYI MIKLÓS 1664-ES TÉLI HADJÁRATA

ELŐZMÉNYEK

A 17. század második felében, Magyarország területén szünni nem akaró harc folyt a Habsburg Birodalom és az Oszmán-Török Birodalom között. Ezeknek a harcoknak a legnagyobb vesztese, véleményem szerint, az Erdélyi fejedelemség volt.

1655-ben X. Károly Gusztáv svéd király megtámadta Lengyelországot. Ezzel megkezdődött az Északi háború, amely megmozgatta Európa nagyhatalmait, köztük a Habsburg Birodalmat és az Oszmán birodalmat is. Ezek mellett, II. Rákóczi György, erdélyi fejedelem is megindult serege élén Lengyelországba, célja pedig a lengyel korona megszerzése volt. Ezt azonban a két nagyhatalom nem nézhette tétlenül: A hatalmi egyensúly megtartása érdekében nem engedték Erdély megerősödését. Ezért a két hatalom között megegyezés született, ami arról szólt, hogy a Porta, szabad kezet kap Erdély „megregulázásával” kapcsolatban. Ennek következtében, török és tatár hadak dúlták fel Erdélyt, és a Porta, távollétében megfosztotta Rákóczit fejedelmi címétől. Helyére Rhédey Ferencet állították. Rákóczi azonban nem adta fel a küzdelmet a fejedelmi címért, de minden próbálkozása kudarcba fulladt, mígnem 1660-ban a szászfenesi csatában elesett.

Ezek után a Porta, Erdély fejedelmévé Kemény Jánost emelte. Kemény azonban szakított a Portával és I. Lipót császár oltalmát kérte. A büntetésére szervezett török hadjárat elől Magyarország területére menekült. Kemény helyére a Porta I. Apafi Mihályt nevezte ki. A Kemény segítségére érkező császári hadak, Montecuccoli vezényletével, azonban csata nélkül cserbenhagyták őt, aki mégis megütközött Apafinak és az őt támogató törököknek Kucsuk Mehmed jenői bég vezette seregével és Segesvár mellett, Nagyszőlősnél, 1662. január 23-án elesett a csatában. A Porta végül azzal zárta le az erdélyi válságot, hogy fejedelmévé emelte Apafit. Véleményem szerint ezt a döntést is a hatalmi egyensúly fenntartása érdekében hozta meg a Porta. Hiszen Apafi hamarabb kiszolgált a törököt mind az elődei, ugyanis nem akart egy újabb veszedelmet hozni Erdélyre. Fejedelmek „jöttek-mentek” az utóbbi pár évben, a fejedelemség erőforrásai a seregek áthaladásai miatt kimerültek, így Apafi nem tehetett mást, mint hogy kiszolgálja a Portát. Erdély bukása Európa szerte nagy visszhangot keltett. Azonban, ha jobban megnézzük, nem is kell olyan messzire menni, amikor azt vizsgáljuk mennyire meghökkentette Európát az erdélyi események.

1. számú kép: I. Apafi Mihály Erdélyi fejedelem¹

¹ Bertényi Iván-Diószegi István-Horváth Jenő-Kalmár János-Szabó Péter: Királyok könyve. Officina Nova, Budapest, 1993,

A királyi Magyarország számos magyar főura, egyre komolyabban kezdett gondolkodni azon, hogy elfordulnak Bécs-től és a török behódolás után önálló államként szerveződnek újjá. Ez az esemény eddig páratlan volt a magyar történelemben: a három felé szabdaltszoros ország néhány befolyásos embere kész önként a birodalommal szövetséget kötni, amellyel a magyarság már évszázadok óta válllvetve küzd.

Hódolás gondolatát az *Opinio Dominorum Consiliariorum Hungarorum* (magyarul: A magyar tanácsurak véleménye, továbbiakban: *Opinio*) című iratban fogalmazták meg a főurak. Az irat igen részletesen tér ki a nemesek hódolási szándékáról: „Minthogy még remény sincs arra, hogy a maradék országgrészt meg lehessen védelmezni a törökkel szemben, mi más marad hátra, mint az, hogy az önkéntes és saját akaratból történő meghódolásról tartsanak megbeszéléseket.² Ilyen, és ehhez hasonló részletek olvashatók az iratban. A főurak annyira komolyan tartották a hódolás gondolatát, hogy már a magyarság létét tartották veszélyben: ”Hát vajon nem jobb-e ezt a feltételt elfogadni, semmint nyomorúságos és iszonyatos öldöklésben meghalni és elpusztulni?”³ Nem lehet tudni, hogy a hódolni kívánó nemesek mennyire gondolták komolyan ezt az ötletet. Ezek az íráskok önmagukért beszélnek, de úgy gondolom, ez még akár egy kis trükk is lehetett, annak érdekében, hogy Bécs cselekedjen valamit a törökkel szemben.

Az *Opinio*-ban azonban egy másik tábor is állást foglal. Számos magyar főméltóság ebben az iratban fejtette ki ötleteit egy átfogó törökellenes háború esetén, amelyeket be is nyújtottak Bécsben 1661-ben. Az *Opinio* ezen része több egyidejű hadművelet kezdeményezéséről ír, Erdélytől egészen Szlavóniáig. A fő csapásirány, azonban meglepő módon nem a Duna mentén alakulna ki, hanem a Drávánál. Ez a gondolat Zrínyitől származott. Véleményem szerint Zrínyi több okból választotta ezt a területet. A Magyarországon lezajló hadjáratok nagy része a Duna mentén folyt le, vagy valamilyen módon kapcsolódott a Dunához. Az ok nagyon egyszerű: a víz mellett lévő számos település könnyű megoldást nyújtott a nagy számú seregek ellátására és a Dunán könnyedén lehet közlekedni a folyami hajókkal. Igaz abban az időben az emberek nem sűrűn ittak vizet, de a sereggel mozgó számtalan állat számára így nem kellett messzire menni vízért, ami szintén jelentős szempont. Végül az egyik legnyomósabb érv a Dunai hadjáratok mellett, Buda volt. A nagy lakosságú város és a hatalmas vár, értékes logisztikai és vezetési pont volt a Hódoltság területén, és a legrövidebb út Budára, a Duna mentén vezet. Ezzel szemben Zrínyi, aki valószínűleg felismerte a helyzetet, úgy gondolta, hogy ha egy olyan területen támad, amely nem minősül „tipikus” hadjárat területnek a török részéről, nagy előnyre tehet szert. A másik ok, ami miatt Zrínyi ezt a területet választhatta az, hogy a hadvezér gyakorlatilag otthoni környezetben harcolhatott. Földbirtokának nagy mennyisége ezen a területen volt, így optimális logisztikai háttérrel rendelkezett, és jól ismerhette a környező terep adottságait is.

Mindent összevetve: az irat az Erdélyben történt tragikus események következtében jött létre, célja, pedig egy európai szintű összefogás létrehozása a török kiűzése érdekében. Az *Opinio*-ban a főurak a török elleni fegyveres harcot találták az egyetlen lehetőséget annak érdekében, hogy rangban egyenlő társaik behódoljanak a Portának. Azonban a török elleni harcra való buzdítás, nem minősült egyszerű feladatnak. Bécs a Nyugat-Európában lévő harcai miatt, nem szándékozott belekezdeni egy kétfrontos háborúba, így igyekezett minél tovább fenntartani az ingatag békét a törökkel. Így míg a Habsburgok érdeke, európai pozíciójának megtartása a magyar főuraké a túlélés.

1.1 A SZEMBENÁLLÓ FELEK KÜLPOLITIKAI HELYZETE

Feltétlenül szükségesnek tartom, a háború küszöbén álló nagyhatalmak külpolitikai helyzetének ismertetését, ugyanis ha jobban megvizsgáljuk a kor politikáját, azt látjuk, hogy Zrínyi hadjáratát egy hatalmas külpolitikai játszma is meg-

² *Opinio Dominorum Consiliariorum Hungarorum*

³ *Opinio Dominorum Consiliariorum Hungarorum*

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KALÓCZKAI Tibor

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

előzte. Annak ellenére, hogy a Habsburg-birodalmat akkoriban a békepárti politikusok és államférfiak vezették, a Porta diplomatái minden bizonnyal megérezték, hogy a békét preferáló vezetők hatalma fogytán van. Továbbá, valószínűleg hozzájuk is eljuthatott a törökellenes hadjárat ötlete. Így a viszony a két nagyhatalom között az 1660-as évek első felében ismét pattanásig feszült.

A Habsburg-dinasztia ezzel sajátos helyzetbe került: A törökkel a háborút nem tudta elkerülni, melyre teljesen felkészületlen volt, ugyanis a béke megőrzésére törekedett, hogy erőt nyugaton vessen be. Európa úgy értékelte, hogy ez a török elleni összefogás nagy pillanata, azonban a Habsburgok hozzáállása nem volt megfelelő. Ennek ellenére, az európai közhangulat miatt nem térhettek ki a háború elől. A kormánzatnak meglehetősen nagy gondot okozott, hogy az eddigi politikáját törökellenes háborús politikává változtassa át, amelynek az volt a kockázata, hogy ebben Franciaország is részt vesz, mely a dinasztia érdekeit esetleg veszélyeztetheti. A bécsi politikai csoportok között a vélemények erőteljesen megoszlottak, s egyik csoport sem tudott a másik fölé kerekedni.

A Porta kapva kapott az alkalmon: Különböző forrásokból hallották, hogy egyes magyar nemesek átállnának a birodalom oldalára. A szultán már évek óta békekövetekkel altatja Bécsset, annak jeléül, hogy nem tervez háborút. Bécs pedig a Nyugat-európai problémáival van elfoglalva mind katonailag mind politikailag, és a császárt, egy török elleni háborúra ösztökéli Európa többi hatalmai. Minden adva volt egy preventív háború megkezdéséhez. IV. Mehmed szultán így elhatározta, hogy a következő évben megindítja a háborút.

Köprülü Ahmed mindenképp háborút akart a Habsburgokkal, amit Bécsben nem éreztek meg. Az új nagyvezír terve az volt, hogy meghódítja a Királyi Magyarországot, amelyet első lépésnek szán a Bécs elfoglalását célzó hadjáratra. A háború ürügye, a bán által épített Zrínyi-Újvár volt, ami a porta szerint fenyegette a hódoltság délnyugati területeit. A törökök az erdélyi segédcsapatokkal Esztergomnál keltek át a Dunán és Érsekújvár felé indultak. A vár őrsége, Forgách Ádám vezetésével megpróbált rajtaütni az oszmánokon augusztus 6-án, de megsemmisítették őket. A meggyengült őrség mellett a falak is elég gyengék voltak. Érsekújvár szeptember 25-én megadta magát Ahmed nagyvezírnek. Érsekújvár eleste fokozta a rémületet a Felvidéken. A törököknek sikerült részt ütniük a Nyitra-Komárom-Érsekújvár-Győr védvonalon, amely Bécs védelmét képezte. Azonban lassan beköszöntött az október, ezzel véget ért a háborús időszak, így a felek visszavonultak téli szállásaikba.

2. számú kép: Érsekújvár ostroma⁴

1663 végére több évnyi diplomáciai próbálkozás után, Regensburgban, a nyugati országok elérték azt, hogy ténylegesen tegyenek intézkedéseket a török ellen. Számba vették a szövetségkötés feltételeit, a támadó háború kidolgozását, a hadállításokat, a seregek megfelelő ellátását és egy sikeres haditerv kidolgozásának reális esélyeit. A magyar politiku-

⁴ <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/magyar-tortenelmi-terkeptar/kepgyujtemeny/ersekujvar-ostroma>

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KALÓCZKAI Tibor

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

sok ennek következtében felvették a kapcsolatot a Rajnai Szövetség vezetőivel, és felvetették nekik terveiket a támadó hadjáratról.

A kapcsolatfelvétel következtében, a szövetség magáévá teszi a magyarok terveit, amely a Dráva menti támadásról szól. Tervüket 1663 őszén a *Vortrag, dass man nicht defensive sondern offensive mit dem Türken kriegen soll* című iratban mutatták be.⁵ A Regensburgi birodalmi gyűlésen a Habsburg-dinasztia eleinte pénzsegélyt próbált elérni, amiből sereget állít, s annak parancsnokságát az udvarhoz hű Montecuccolira bízta majd.

Véleményem szerint a dinasztia a pénzsegélyt azért preferálta a katonai segély helyett, mert ezzel anyagi gondjait is enyhíteni tudta volna, vagyis a felajánlott pénzt nem arra költötte volna, amire adták. Nyilvánvaló, hogy ezt a birodalmi gyűlés tagjai is tudták, így a német fejedelmek a katonai segélyhez ragaszkodtak.

Végül kettős megoldás született. Kisebb mennyiségű pénzösszeg érkezett a dinasztiahoz és jelentős katonai segélyt kaptak. A katonai segély összetétele igen vegyes volt. Érkeztek egységek a német birodalmi hadból, egyes német fejedelmek seregeiből, a Rajnai Szövetség hadából és érkeztek francia egységek is.⁶ A Rajnai Szövetség seregének vezetője, Wolfgang Julius von Hohenlohe generális volt, aki a hadjárat egyik főszereplőjévé nőtte ki magát.

3. számú kép: Wolfgang Julius von Hohenlohe generális⁷

Ilyen körülmények között kezdett lassan körvonalazódni a téli hadjárat terve. Láthatjuk, milyen nagy méretű politikai előkészületek előzték meg a hadi vállalkozást. A Habsburg-dinasztia igyekezett bármi áron megőrizni a békét a törökkel, még annak ellenére is, hogy a Porta jelentős területeket foglalt el az év folyamán. Azonban a német fejedelmek és az egyre erősödő magyar felső vezetés nyomása egyre inkább arra kényszerítette Bécsset, hogy akarata ellenére pártfogolja a háborút. Ehhez az európai hatalmak igyekeztek megadni a szükséges feltételeket. Bécs ódzkodását a háborútól mi sem mutatja jobban, mint az, hogy az udvar még 1663 novemberében elutasította Zrínyinek és a Rajnai Szövetségnek azt a javaslatát, hogy télen kezdjék meg a hadjáratot. Véleményem szerint Bécs azért igyekezett az utolsó pillanatig elhúzni a határozott állásfoglalást, mert abban reménykedett, hogy a tél folyamán, amikor a hadmozdulatok szünetelnek,

⁵ Perjés Géza: Zrínyi és az 1663-64-es nagy török háború

⁶ Perjés Géza: Zrínyi Miklós és kora

⁷ Borovszky Samu: Magyarország Vármegyéi, városai: Vasvármegye, 1898.

meg tudnak egyezni a törökkel, így elkerülhető a háború. Azonban nem ez történt, hanem a dinasztia végül erős külső nyomásra a háború mellett döntött.

1. A HADJÁRAT MENETE

Az eszéki hadjárat lefolyásáról a legpontosabb magyar nyelvű leírás Esterházy Pál, *Mars Hungaricus* című műve. Esterházy abban az időben amellet, hogy udvari tanácsos, majd főudvarmester lett, a bán elkötelezett híve volt, aki végig elkísérte Zrínyit a hadjárat folyamán. A másik fontos mű az történetekkel kapcsolatban a *Rövid és igaz beszámoló* című német nyelvű irat, amelyet Graz-ban nyomtattak ki 1664-ben. Sajnos ez az irat nem áll rendelkezésemre kutatásom során így csak a kor szakértő történészeinek elemzéséből tudom felhasználni ezt az iratot.

Mielőtt elkezdeném részletesen bemutatni a téli hadjáratot, úgy gondolom egy fontos kérdést érdemes tisztázni: miért olyan fontos, hogy téli tervezte Zrínyi a hadjáratot? Az emberekben az a tévhit él, hogy a török hadjáratok azért tartottak áprilistól október végéig, mert a török katona alkalmatlan a téli hadviselésre, ugyanis ezek a harcosok a mediterrán időjáráshoz vannak hozzászokva. Ez nem teljesen igaz. Kétségtelen tény, hogy a nem megszokott klíma valamilyen szinten befolyásolja az katona képességeit, de ez nem jelenti azt, hogy teljesen alkalmatlan a harcra. A kor általános hadviselési szokása volt Európa szerte, hogy a csapatok télen visszahúzódtak téli szállásaikra. Úgy gondolom ez azért alakulhatott ki, mert abban az időben a csapatok téli logisztikai ellátása gyakorlatilag lehetetlen volt. A különféle települések, amelyeken áthaladtak a csapatok, nem tudták kielégíteni a seregek igényeit. Zrínyi nagy valószínűséggel számolt ezzel a tényezővel, és az *Az török áfium ellen való orvosság* című művében, 1661-ben, ezért fejtette ki azt, hogy egy sikeres török elleni csapást télen a legcélszerűbb indítani, ugyanis ekkor nagy mélységbe hatolhatnak be számottevő ellenállás nélkül.

Munkámat a hadjárat lefolyásának részletezésével folytatom. 1663 decemberében járunk. Zrínyi aktív kapcsolatban áll az öt segítő magyar nemesekkel, illetve a szövetséges erők parancsnokaival. Hohenlohe csapatai 1664. január 20-án érkeztek Zrínyi-Újvárhoz, ahol találkozott Zrínyi csapataival. A magyar főuraktól a hadjárat során Esterházy Pál, Batthyány Kristóf, és Draskovich János voltak azok, akik nagyobb méretű sereggel érkeztek. A több nemzetiségű sereg január 21-én Berzencén gyűlt össze, ahol az első török kézen lévő vár állt. Véleményem szerint Zrínyi azért választotta gyülekező helynek ezt a helyet, mert nem rendelkezett stratégiai fontossággal, így gyakorlatilag az utolsó pillanatig rejtve tarthatta terveit a török elől. A szövetséges sereg később 12 tábori ágyúval és egy mozsárral egészült ki, így a sereg összeállítása a következő volt⁸.

„Magyarok” (Batthyány, Esterházy, és más főurak hadai)	8 000 fő
Zrínyi „katonái és a horvátok”	5 000 fő
A Rajnai szövetség csapatai	10 000 fő
A császári és bajor csapatok	3 000 fő
<hr/>	
Összesen	26 000 fő

A szövetséges sereg ilyen erővel kezdte meg első erőpróbáját, Berzence várának elfoglalását. A vár nem minősült jelentősebb erősségnek, bástyái fából készültek és földdel döngölték őket, hogy masszívabb legyen a szerkezet. Az erősséget három napon át ostromzár alatt tartotta a szövetséges sereg, egészen addig, amíg megérkeztek az ágyúk. Erre Zrínyi a tettek mezejére lépett: általános támadást tervezett indítani, azonban a rohamot a török nem várta meg. A várvédők az első roham közeledtére megadták magukat, és másnap reggel átadták a várat Zrínyinek. 400 fegyveres

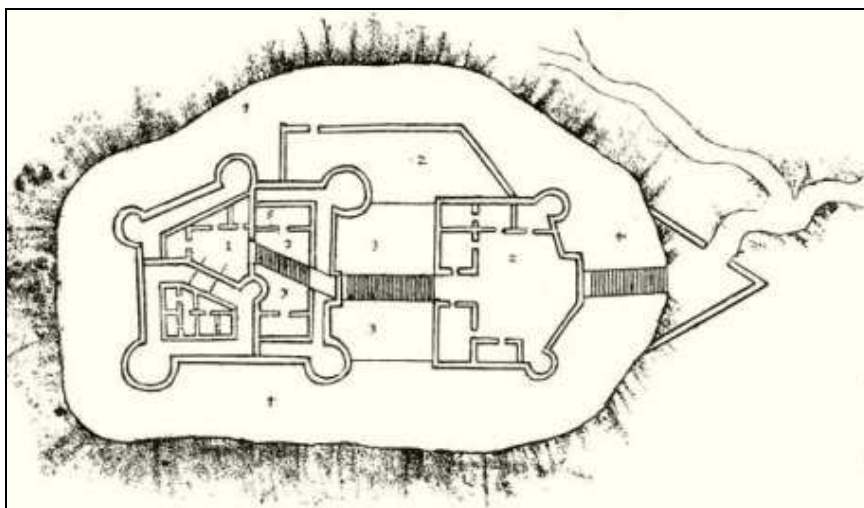
⁸ Esterházy Pál: *Mars Hungaricus*

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KALÓCZKAI Tibor

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

török és 100 tatár hagyta el a várat, amelyben 5 ágyú és 1 mozsár maradt vissza. Berzence elfoglalásában az volt a különleges, hogy ez volt az első írásos bizonyíték arra, hogy a tatárokat nem csupán portyázásra, hanem végvári szolgálatra is befogta a Porta. A bán, miután nagy mennyiségű katonát hátra hagyott az erősségben, tovább haladt Babócsa felé.

4. számú kép: Esterházy Pálnak a Mars Hungaricushoz készített tollrajzai: Berzence⁹

Január 24-én a sereg Babócsa alá ért. A szövetségesek ostromzárral vették körül a várat, amely szerkezetileg nem volt erősebb a Berzencei várnál. Falai fából voltak, azonban három oldalról a Rinnya folyó és a belőle keletkezett mocsár vette körül. Esterházy elmondása szerint kisebb lövöldözés után a vár kapitánya, felajánlotta a vár megadását annak fejében, hogy a védőknek nem esik bántódása.¹⁰ A vár 1.083 főből álló őrsége fegyvereinek visszahagyásával eltávozott. Ezt követően Zrínyi a vár őrségét a berzencei védőkkel együtt átküldte a Dráva túloldalára. Babócsa után Barcs vára következett, azonban a védők a sereg közeledtének hírére elmenekült a várból, így a bán egy üres várat foglalt el. A védők néhány ágyút hátrahagyva hagyták el az erősséget. Zrínyi, nem akart ezen a helyen katonákat hagyni, azonban azt sem akarta, hogy egyes szétszéledt török egységek újra birtokukba vegyék a várat. Ezért úgy döntött, hogy felégeti a barcsi erősséget.

Véleményem szerint a bán azért döntött így, mert az előbbi két várral ellentétben Barcs nem rendelkezett olyan jelentőséggel a térség védelmében, mint Babócsa vagy Berzence. Erre a vár alaprajzából következtetek, amely egy kisméretű, nem nagy jelentőségű várat sugall. Miután felégették Barcsot, a sereg következő állomása egy István nevű település volt, amely Szigetvártól néhány száz méterre feküdt. Szigetvár abban az időben a környék egyik legjelentősebb török erőssége volt.

⁹ <http://mek.oszk.hu/05600/05649/html/04.htm>

¹⁰ Esterházy Pál: Mars Hungaricus

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KALÓCZKAI Tibor

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám5. számú kép: Esterházy Pálnak a Mars Hungaricushoz készített tollrajzai: Barcs¹¹

Falait az 1566-os ostrom óta megerősítették, továbbá jelentős helyőrséggel is rendelkezett. Egy ilyen erősség ostroma télen rossz döntés lett volna, ugyanis a támadók ellátása-mivel többnyire a várnál táboroznak – rövid időn belül problémássá válik, mert a környék forrásai hamar kiürülnek. Továbbá a sereg nem rendelkezett nagyobb ostromra alkalmas ágyúval sem, így egy átfogóbb támadás kivitelezhetetlen lett volna.

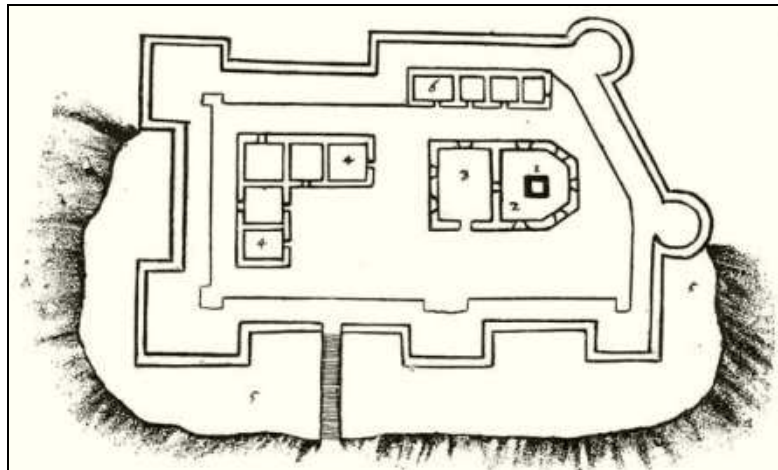
Maga Esterházy is részletesen ír a várról: „Öt, kőből épült bástyával ellátott, alaposan megerősített várnak”¹² mondja, amely teljes egészében belemerül a mocsárba. Zrínyi valószínűleg számolt ezzel, így csupán ágyúival zaklatta Szigetvár védőit, akik már komoly előkészületeket tettek egy esetleges ostromra. A sereg ekkor kettévált. A sereg derékhada Szigetvárnál maradt, míg egy egység Turbék várának bevételére küldték. A vár, Szigettől nyugatra feküdt, és „spirituális” jellege nagyobb volt, mint védelmi jellege: ez a vár őrizte I. Szulejmán szultán belső szerveit, aki Szigetvár 1566-os ostroma alatt hunyt el.

Itt azonban egy érdekes tény kerül napvilágra: a török történetírás szerint, Szulejmán, egy a várból kilőtt ágyúgolyó által halt meg 1566-ban. Ez egy olyan megállapítás, amely szemben áll a történelemórán hallottakkal, ugyanis a tankönyvek szerint a már agg és betegeskedő szultán, betegségébe halt bele, nyugodt viszonyok között, és ezt titkolták az ostromlók vezérei.

E kis kitérő után folytatnám Turbék ostromát. A támadó sereg egyetlen rohammal bevette a várat, ugyanis nem nagy helyőrség védte Szulejmán földi maradványait. Ezt követően. A sereg feldúlta az egész várat, azonban Zrínyi megtiltotta a szultáni sír megbontását, és kifosztását. Ezzel a hadvezér újabb tanúvallomást tett emberségéről, és példát mutatott arról, hogy az ellenséget minden esetben tisztelni kell.

¹¹ <http://antiquity.ac.uk/projgall/gal329/>

¹² Esterházy Pál: Mars Hungaricus

6. számú kép: Esterházy Pálnak a Mars Hungaricushoz készített tollrajzi: Turbék¹³

Zrínyi, mivel tudta, hogy nem rendelkezik megfelelő ostromeszközökkel, elvonult Szigetvár alól, hiszen ha itt maradt volna, csupán seregének erejét tékozolta volna el feleslegesen, amire még nagy szükség volt. Így miután elhagyták Szigetet, Pécs városa felé közeledett a sereg, és január 27-re körbevették a várost.

Pécs-et a török már több mint 120 éve birtokában tartotta. Így nem csoda, hogy a Porta saját kényelmi igénye szerint rendezte be a várost az évtizedek során. Nagyon jó példa erre az, hogy korabeli források szerint 16 mecset volt a hajdan püspöki székhelyen. Igen nagy kiterjedésű városnak tartották, becslések szerint Pécs abban az időben 6-7000 házzal rendelkezett.

Zrínyi az ostromot egy lendületes támadással kezdte, amely során a német csapatok könnyű szerrel bevették a külvárost, ugyanis a török a védelmet a belső városban erősítette meg. A szövetségesek jelentős hadizsákmányra tettek szert és ezzel be is fejeződött Pécs ostromának első napja. Másnap a sereg általános támadást indított a belső város ellen. A hadjárat eddigi legvéresebb harcában ahol mindkét fél komoly veszteségeket szenvedett, a török végül meghátrált és a várba vonult vissza. Ezt követően ismét hatalmas hadizsákmány ütötte a katonák markát, ugyanis megkezdődött a belső város kifosztása. Ennek ellenére a sereg még így is ellátási gondokkal küszködött. Esterházy így ír erről: „De bámulatos, hogy ekkora bőség mellett mily nagy volt a táborban a kényszerínség, ugyanis míg dúskáltak a gabonában, nem volt elegendő malmuk, s ezért a sereg nyomasztó kenyérhiányban szenvedett.”¹⁴ A nemes továbbá arról is ír, hogy a katonák a nagy nélkülözések után olyan nagy mértékben lerészegedtek a hatalmas mennyiségű bortól, hogy ha csak pár napra is, de teljesen alkalmatlanok voltak a harc folytatására. Ez azonban csak az idegen katonákra volt jellemző: Zrínyi fegyelmet követelt katonáitól, ezzel újabb példát mutatva arról, milyen egy jó katonai vezető.

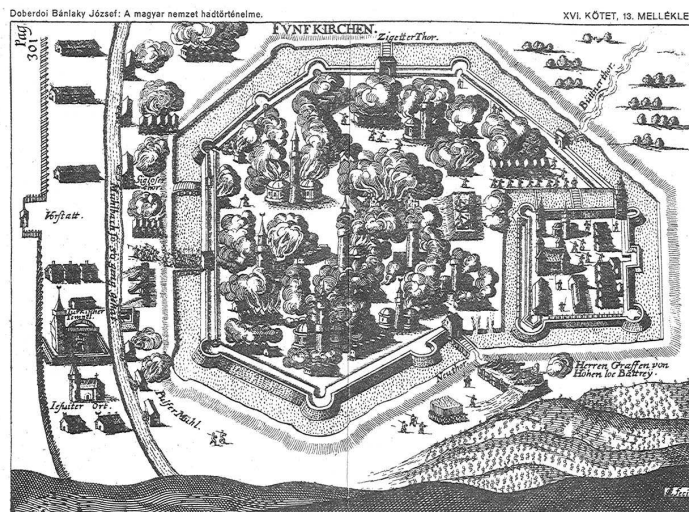
¹³ <http://mek.oszk.hu/05600/05649/html/04.htm>

¹⁴ Esterházy Pál: Mars Hungaricus

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KALÓCZKAI Tibor

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám7. számú kép: Pécs ostroma Bubits Zsigmond kassai püspök korabeli képén.¹⁵

Ezt követően Zrínyinek döntenie kellett: Tisztában volt azzal, hogy serege nem rendelkezik ostromra alkalmas ágyúkkal. Ebből kifolyólag az ostrom valószínűleg el fog húzódni. Mit tegyen? Hagyjon fel az ostrommal, és haladjon tovább egyre mélyebbre a hódoltság területére, vagy maradjon Pécs alatt, és egész seregét őrlje fel egy elhúzódó ostromban? Mind a két opció mellett számos érv, és ellenérv szólt. Ha a vár alatt marad és elfoglalja, Európa ujjongani fog, ugyanis Zrínyi egy nagyobb erősség elfoglalásával bebizonyítja, hogy most jött el az ideje annak, hogy felszabadítsák Magyarországot. Esetleg Európa nagyhatalmai újabb segítséget küldenek ennek érdekében. Továbbá ha elfoglalja Pécs, a Habsburg-dinasztia is konkrétan álláspontot tudna foglalni a törökkel kapcsolatos politikájában. De mivel a sereg nem rendelkezik megfelelő eszközökkel egy hatékony ostrom végrehajtására, igencsak elhúzódhat az ostrom, és egy ilyen élelmezési gondokkal küszködő sereg akár fel is őrlődhet a járványok, éhség és a hideg hatására. Azonban ha elvonul a vár alól, bizonyos szinten kockázatot vállalna, ugyanis két nagyobb erősséggel (Szigetvár, Pécs) a háta mögött nem tudna olyan magabiztosan haladni tovább a hódoltság mélységébe. Emellett, ha tovább hatol be a hódoltság területére, egy nagyobb mélységben nyomul előre ismeretlen területre. Nem tudhatja, milyen erők vannak vele szemben, és bár télvíz idején nincs nagy csapatmozgás, egy bizonyos esélye mindig megvan annak, hogy egy nagyobb sereggel kell szembenéznie. A sereg már több mint egy hete dúlja a hódoltságot, így minden bizonnyal ez a hír eljutott valamelyik beglerbéghez¹⁶ is. Így a beglerbég vagy tovább adta az információt Köprülü nagyvezír irányába, vagy személyesen kezdi mozgósítani rendelkezésre álló erőit a szövetségesek feltartóztatására.

Zrínyi nagy valószínűséggel alaposan végiggondolta ezeket az alternatívákat, és kettős döntést hozott: Míg Hohenlohe parancsnoksága alatt a gyalogosok Pécs alatt maradnak az ágyúkkal, és folytatják az ostromot, addig Zrínyi személyes parancsnoksága alatt ötezer lovasával megindult Eszék felé. Útjuk közben, észlelték, hogy kétezer tatár és török tölti az éjszakát egy Szalánta nevű faluban, akikre rá akartak rontani. Azonban a Siklósi vár védői ágyúikkal figyelmeztették társaikat, így az akciót nem sikerült végrehajtani. Zrínyi már egy üres faluba érkezett, így csak annyit tehetett,

¹⁵ József Bánlaky (doberdói): A magyar nemzet hadtörténelme Athenaeum, 1928

¹⁶ Az Oszmán-török birodalomban lévő közigazgatási egységek, a vilajetek polgári és katonai vezetője.

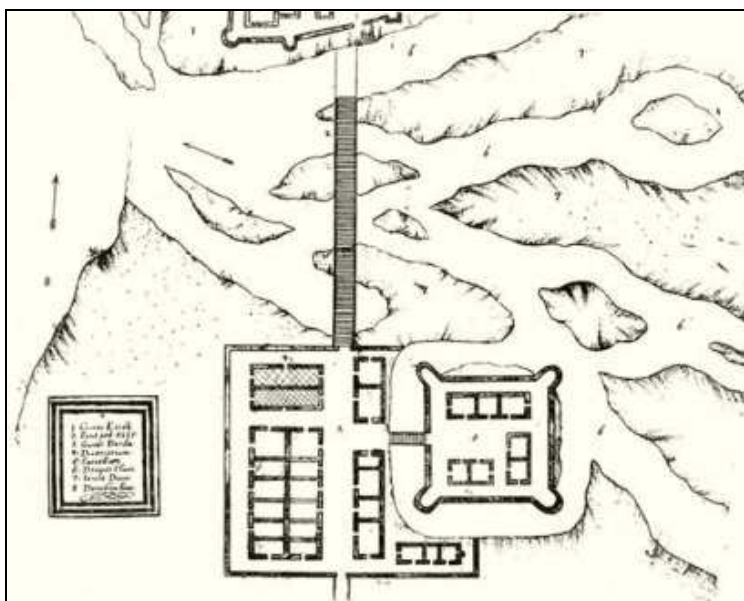
HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KALÓCZKAI Tibor

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

hogyan az éjszakában felgyújtotta a falut. Véleményem szerint Zrínyi azért döntött így, hogy az esetleg a faluban bujdosó ellenséget „kifüstölje” a házakból, illetve hogy rövid távon megoldást találjon a katonái élelmezésére.

Január 31-én a csapat megérkezett úti céljukhoz, az eszéki hídra. A hidat egy kis török palánkvár, Dárda védte, amit a lovascsapat gyorsan elfoglalt, a védőket pedig egytől-egyig megölték. Így Zrínyi birtokba vehette azt a hidat, amely a Porta dél-nyugat magyarországi műveleteinek stratégiai fontosságú hídja volt, ugyanis ez a híd kötötte össze Magyarországot a Szerémséggel. A török évtizedeken keresztül ezen a hídon haladt át, hogy rabolja, fosztogassa az országot.

8. számú kép: Az eszéki hidat védő török palánkvár, Dárda¹⁷

Február elsején a lovascsapat ráléphetett a hídra. Esterházy nagyon pontos leírást ír a gigantikus építményről. „Tizenkét láb széles volt, s amint magam kimértem, nyolcezer-háromszázharmincöt láb hosszú, oly remekül megalkotva, hogy még egy véletlenül leejtett aprópénz sem került volna a híd alá, mivel nem sajnálva a fáradságot, hajszálnyi hasadék nélkül illesztették össze a gerendákat.”¹⁸

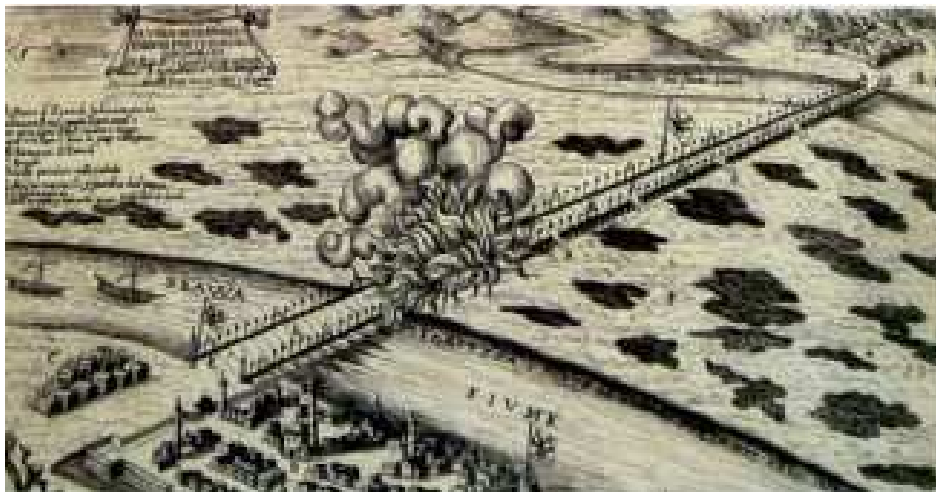
A híd valóban nagyszerű felépítmény volt. Összehasonlítva a különféle nemzetiségű utazók, és Esterházy írásait, arra a következtetésre lehet jutni, hogy a híd megközelítőleg 8 km hosszúságú volt. Az utánpótlást ezen keresztül szállították a hódoltsági területek várórségeinek és a harcoló török seregeknek. A hírhoz egy negyven hajóból álló hajóhíd is csatlakozott, amely a Dráva mocsarain és mellékágain is átvitelt. A híd azonban amennyire hatalmas építmény volt olyan gyorsan is lett a lángok martaléka. A két napig tartó szakadatlan munkában teljes egészében betérítették náddal, majd meggyújtották azt. Így semmisült meg a hódoltság legfontosabb hídja.

Mondanom sem kell, ez a cselekedet mennyire befolyásolta a Porta hadmozdulatait ezen a területen. Köprülü nagyvezírnek újabb hidat kellett csináltatnia, ami ez év nyarán lelassította seregének tempóját. A hadjárat azonban ezzel még nem fejeződött be. Jóllehet, Eszék volt a hadi vállalkozásnak az a pontja, amely a legmélyebben volt a hódoltság terüle-

¹⁷ <http://mek.oszk.hu/05600/05649/html/04.htm>

¹⁸ Esterházy Pál: Mars Hungaricus

tén, Zrínyi tovább folytatta a terület pusztítását. A hídtól elvonulva a lovascsapat még elfoglalta és felgyújtotta Baranya várát, majd sietett vissza Pécs alá, ahol folytatódott az ostrom Hohenlohe vezérlete alatt.

9. számú kép: Zrínyi csapatai felégetik az észéki hidat, Rézmetszet, 1664¹⁹

Azonban Pécsen nem úgy folytak a dolgok, ahogy azt Zrínyi elképzelte. Február 5-e volt és a szövetségesek sok gyalogost elvesztettek a harcok, a hideg és a betegségek hatására. A morál a támadóknál igencsak megcsappant, sok tiszt úgy gondolta be kell szüntetni az ostromot. Zrínyi is Hohenlohe között ekkor történt meg az első nagyobb vita. A vita pedig az ostrom folytatásáról szólt.

Mikor Zrínyi visszatért, Puchard császári strázsamester, közölte vele, hogy csapatában sok a beteg és a sebesült, így az ostrom felfüggesztését javasolta a bánnak. Hohenlohe véleménye nem egyezett Zrínyiével, mondván, hogy már egy ostromakna is készen áll egy általános támadásra. Azonban a császári és a bajor csapatok tisztjei, ráébresztették Zrínyit arra, hogy az ostromot ilyen állapotok között képtelenség folytatni, ugyanis az embereket a nagy hideg olyan mértékben sanyargatja, hogy nem tudnak harcolni. Azon a télen a források szerint ugyanis különösen kemény tél volt, és úgy gondolom ez a kemény tél is az oka a hadjárat eddigi sikerének. Azonban addig, amíg a tél miatt nagy sikert aratott a szövetséges sereg, Pécs alatt pont a farkasordító hideg miatt nem képesek befejezni az ostromot. Ez a paradox helyzet alakult ki Pécsen. Végül Zrínyinek sikerült meggyőzni Hohenlohe-t, hogy hagyjanak fel az ostrommal, és azt egy „alkalmasabb időben” elfoglalják.

A források között azonban ellentmondást vehetünk észre. Esterházy írása szerint ugyanis a két vezér között éles vitára került sor, a német *Rövid és igaz beszámoló* szerint azonban meg sem említ olyat, hogy a két katonai vezető között bármilyen vita keletkezett volna. A mai napig nem lehet pontosan tudni, hogy melyik forrás felel meg a valóságnak, azonban az biztos, hogy Hohenlohe ettől fogva több alkalommal is Zrínyi ellen szavazott a haditanácsban a majdani Kanizsa ostrománál.

Ezt követően a sereg felgyújtotta a várost és február 6-án elvonult a vár alól. Útjukat a már elfoglalt Babócsa irányába vették, azonban egy csapatot Hohenlohe vezérletével elküldött Segesd elfoglalására, amit könnyedén elfoglalt a

¹⁹ PÁLFFY GÉZA- Romlás és megújulás; Kossuth Kiadó 2009

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KALÓCZKAI Tibor

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

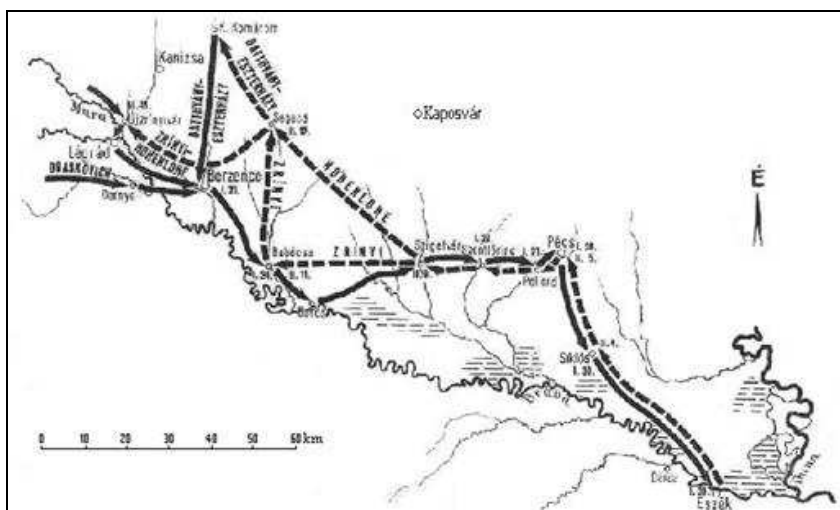
sereg. Segesden a hadak széteszlottak és a parancsnokok téli szállásra vezették egységeiket. Ezzel az észéki hadjárat befejeződött.

Láthatjuk, milyen kalandos úton ment végig a szövetséges sereg alig egy hónap alatt. A nagy hideg és a különféle nehézségek ellenére a sereg derekasan helytállt az esetek legnagyobb többségében. Az egyetlen probléma a sereg teljesítményével az volt, hogy képtelenek voltak eredményes ostromot kivitelezni abban az esetben, ha az ellenség komolyabb erősségbe vonult. Azonban a sereg dinamizmusa valamilyen szinten képes volt kompenzálni ezt a problémát.

2. A HADJÁRAT EREDMÉNYEI

A hadjárat hatalmas eredményeket ért el, nem csak hazai, hanem európai mércéhez képest is. A hadi vállalkozás mindent összevetve 26 napig tartott. Ezen 26 nap alatt Zrínyi seregével 460-490 km-t tett meg az ellenséges területen. A sereg 20 napon keresztül menetelt, a további hat nap folyamán pedig harcolt, vagy pedig olyan nehéz feladatot végzett, mint a nád gyűjtése a híd felégetéséhez, mindezt pedig nagy hidegben végezték a katonák. A gyalogos katonák napi teljesítménye 20-23 km volt, ami a mai viszonylatban is eléri az erőltetett menet 5km/h-s szintjét, és mindezt úgy, hogy máhás lovak nem voltak nagy számmal a seregben, így a felszerelést maguknak kellett vinniük a harcosoknak. A lovaság teljesítménye napi 60-70 km volt. Itt azonban felmerül egy probléma: mégpedig az, hogy miképpen tudta megoldani Zrínyi a több ezer ló (pontosabban 12 000-15 000) ellátását.

Mint tudjuk, a hadjárat télen folyt le, így a növényzet meglehetősen gyér volt, így arra, hogy a lovak friss fűvön vagy lekaszált szénán éljenek, meglehetősen kevés volt. A források alapján, ennyi lónak, naponta 240-280 mázsa zabra vagy 600-1400 mázsa szénára volt szükség. Ekkora mennyiséget 80-170 szekeret igényelt volna, és még csak napi viszonylatban számolunk! Ez 26 napra kivetítve, 2100-4400 szekeret jelent, aminek szállításához újabb 6000-1000 lóra lett volna szükség. Így arra a következtetésre lehet jutni, hogy ez a logisztikai megoldás kivitelezése lehetetlen volt. Azonban felmerül a kérdés: Hogy oldotta meg a bán ezt a problémát? Erre a kérdésre a későbbiekben próbálok választ adni.

10. számú kép: A hadjárat útvonala térképen²⁰

²⁰ <http://jupiter.elte.hu/ortilosujzrinyivar/mezeidavidzrinyiujvar.htm>

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KALÓCZKAI Tibor

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

Ezen adatok rendszerezését szükségesnek tartom, ugyanis Zrínyit az egyetemes hadtörténelem nem ismeri el kellő képp. Az egyetemes hadtörténelem ugyanis Henry de la Tour d'Auvergne, Vicomte de Turenne-t, (továbbiakban Turenne) állítják a „téli hadjáratok atyjának”. Turenne azzal érdemelte ki ezt a címet, hogy 1674 telén hadjáratot indított, Elzász területére, és bár ő is kiemelkedő teljesítményt nyújtott, Turenne „csupán” 250 km-t nyomult előre, ami jelentősen elmarad Zrínyi teljesítményétől. Így a francia hadvezér több szempontból is elmarad a bán eredményeitől. Először is azért, mert Zrínyi tíz évvel megelőzte a francia vezért, a téli hadjárat ötletével kapcsolatban. Továbbá, az eszéki hadjárat teljesítmény szempontjából is felülmúlja az elzászi hadjáratot, méghozzá úgy, hogy Zrínyinek nagyobb ellátási gondokat kellett megoldania, mint Turenne-nak, ugyanis a nyugat-európai Elzász tartomány minden bizonnyal gazdagabb terület volt, mint Baranya és Somogy vármegyék. Így nyugodtan ki lehet jelenteni azt, hogy Zrínyi tíz évvel korábban nyújtott teljesítményét Turenne nem tudta felülmúlni. Sajnálatos módon mégis Turenne-t illetik meg nagyobb elismeréssel az egyetemes hadtörténelem szakértői.

Azt azonban nem lehet mondani, hogy korábban nem ismerték el a hadjárat eredményeit. Egész Európa ujjongással, és elismeréssel fordult a bánhoz. Lipót császár a következőket írta: „Sietek e soraimmal bizonyosságát adni különös örömmnek. Az Ön okos és merész vállalkozásából a keresztény név föltámadását látom.[...] Ez a diadalmas előnyomulása hanyatló Magyarországnak erős támasztékot ad.”²¹ Lipótnak nem is jöhetett volna jobbkor a hadjárat, ezzel ugyanis egy időre lecsillapította a birodalmi gyűlés háborúpárti képviselőit. Még maga VII. Sándor pápa is kifejezte örömét: „Úgy látszik, hogy egy ember ereje önt félelmet az ottomán birodalomba, reménységet és lelket a föld keresztény népeibe.”²² XIV. Lajos elismerése jeléül 10 000 aranyat küldött a bánnak, ami hatalmas vagyon volt abban az időben, ugyanis a francia gazdaság akkor Európa egyik legjobbjá volt. A spanyol király pedig a kor legnagyobb kitüntetését, az aranygyapjas rendet adományozta neki. Ezek mellett számtalan kisebb jutalmat kapott, továbbá egyházi körmenetek, röpiratok hirdették a bán dicsőségét.

Azonban a legnagyobb eredményt azzal érte el a hadjárat, hogy Segesd elfoglalásával Kanizsa teljesen be lett kerítve, így lehetőség nyílt egy nagyobb török vár elfoglalására. Nagyobb török erő a Drávaig ekkor már nem volt, csupán Pécsent és Szigetváron, ezek az erők azonban nem mertek fellépni támadólag a szövetséges erők ellen, így minden adott volt ahhoz, hogy a körülményekhez képest nyugodtan megkezdjenek egy hosszabb ostromot.

A hadtörténészek között számos vita folyt arról, hogy a hadjárat célja volt-e megfelelő körülmények megteremtése Kanizsa ostromára vagy a hadjárat sikerességének hatására határozta-e el magát Zrínyi az ostromra. A bánban ugyanis már a hadjárat előtt, 1660-ban is megfordult az ostrom gondolata, de az ingatag békét preferáló bécsi udvar visszarendelte őt a vár alól. Azonban Zrínyi, memoárjaiban meg sem említette, hogy el szeretné foglalni a várost. Az ostrom gondolatát először február 11-én, az Udvari Haditanácshoz intézett levelében említette, abból kiindulva, hogy Segesd elfoglalásával Kanizsát bekerítették. De egészen eddig Zrínyi nem gondolt Kanizsára, mint fő célpontra.

Véleményem szerint Zrínyi tudta, hogy Kanizsa komoly erősség a területen. 1600 óta vilajet központ volt, így komoly katonai erővel rendelkezett, emellett erős vár hírében is állt. Zrínyi mivel tudta, hogy serege nem rendelkezik azokkal a képességekkel, amivel egy sikeres ostromot végre tudna hajtani, nem foglalkozott Kanizsával. Mikor azonban a hadvezér látta az eszéki hadjárat sikerét, benne is felmerült az ötlet, hogy tavasszal nagy esély van egy sikeres ostrom végrehajtására.

²¹ I. Lipót levele Zrínyi Miklósnak

²² VII. Sándor pápa levele Zrínyi Miklósnak

3. A HADJÁRAT ÉRTÉKELÉSE

Mindent összevetve: a hadjárat korának egyik legnagyobb hadi vállalkozásának bizonyult. Nagy eredményeket ért el nemcsak hazai, hanem európai viszonylatban is. Munkám további részében azokat a kérdéseket vizsgálom meg, amelyek eddig még nem fejtetem ki.

Az első fontos kérdés, ami még nem került megválaszolásra: mi célja volt a hadjáratnak? Érdekes, hogy erre az alapvető kérdésre is igen nehezen tudunk csak válaszolni. Ugyanis a magyar nemességnek, eddigi ismereteim alapján nem volt egyöntetű, hosszú távú elképzelése, hogy mit akarnak elérni a hadjáratral. A török végleges kiűzése igencsak hiú ábrándnak bizonyult, hiszen még Zrínyi sem írt erről, ezért úgy gondolom a hadjáratban minden fél a saját célját látta a hadi vállalkozásban. Zrínyi célja véleményem szerint a Habsburg-dinasztia és Európa hatalmainak nagyobb támogatásának elnyerése volt egy átfogóbb törökellenes hadjáratra, és nem pedig a bán önnön becsvágya, amit Raimondo Montecuccoli levelében megírt. "[...] Szükséges hogy hiúságát legyezzessék, különben semmire sem lesz hajlandó"²³ Ezért úgy gondolom a később megért kanizsai ostrom ötlete az előbbi „stratégiai” célhoz képest másodlagos volt.

A magyar nemesség célja a hadjáratral az volt, hogy a nemességet felrzza a török elleni harcra, egyre több támogatót gyűjtsenek ez elkövetkezendő harcokra. Ebben az időben a magyar nemesség krémje úgy gondolta, hogy a török igát ideje lerázni, ehhez azonban nagyobb összefogás szükséges. És ha nem is ebben a hadjáratban, de az elkövetkezendő hadmozdulatok során elérhető a szabadság. Az udvar kénytelen-kelletlen lett résztvevője a hadjáratnak, ugyanis az európai hatalmak, a birodalmi gyűlés, és a dinasztia háborúpárti képviselőit muszáj volt lecsillapítani azzal, hogy megmutassák: a dinasztia szívében viseli a magyarországi helyzetet. És végül itt van a Rajnai Szövetség is, amelynek kettős célja volt a hadjáratral: úgy gondolom a török elleni sikeres fellépés másodrangú cél volt a szövetség számára, ugyanis a nagy területi távolság miatt a török jelenlét nem zavarta számottevően a nyugat-európai szövetség tevékenységét. A szövetség fő célja a hadjáratral az volt, hogy csökkentse a dinasztia befolyását a birodalmi gyűlésen belül, így a szövetség jobban tud érvényesülni a Habsburgokkal szemben. Így azt láthatjuk, hogy a Rajnai Szövetség és a dinasztia egy hatalmas külpolitikai sakkjátszmában néztek farkasszemét egymással, a sakktábla néhány mezeje, pedig Somogy és Baranya vármegye volt. Így láthatjuk, hogy a hadjárat során mindenki igyekezett saját céljait elérni. Egy közös cél azonban mégis volt mindegyik félnél, attól függetlenül mennyire tartotta ezt fontosnak: egy sikeres fellépés a török ellen.

A hadjárat következő problémáját, már korábban részletesebben leírtam, de nem adtam rá választ. Mégpedig arra, hogyan volt képes Zrínyi ellátni seregét élelemmel és a lovakat szénával. A lovak szénaellátásának problémáját már korábban hosszasan taglaltam, de úgy gondolom az emberek élelmiszer ellátása sem volt jobb helyzetben, ugyanis Esterházy említette, hogy bár Pécssett jelentős mennyiségű lisztre és más élelmiszerre tettek szert, nem tudták kihasználni az ebből származó előnyt, mert a katonák olyan gyorsan eltékozták a forrásokat, hogy csakhamar nehézkessé vált az ellátás. De mégis, hogy tudta megoldani a bán egy ilyen nagy létszámú haderő ellátását? Véleményem szerint a következőképpen történt: mint tudjuk, Zrínyi a Magyar Királyság az egyik, ha nem a leggazdagabb főura volt. Ebből kifolyólag a sereg egy részének ellátását saját vagyonából finanszírozta. Továbbá, a Rajnai Szövetség is minden bizonynyal kisebb mértékben biztosíthatta a sereg ellátását és akár még a Habsburg-dinasztia is nyújthatott ilyen típusú támogatást. Egyszóval a hadjárat minden jelentősebb képviselője kismértékű logisztikai támogatást biztosított a seregnek. Természetesen ezen tényezők mellé jön még a csapatok fosztogatása, amely kiegészítette az ellátást. Ilyen módon, rövid távon még télvíz idején is megoldható a csapatok ellátása, bár azt ki kell kötni, hogy így sem bővelkedtek a katonák és a lovak az élelemben, többen ugyanis pont az éhezés miatt betegedtek le és haltak meg.

²³ Perjés Géza: A „metodizmus” és a Zrínyi-Montecuccoli vita

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KALÓCZKAI Tibor

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

A következő probléma az, sem a *Mars Hungaricus* sem a *Rövid és igaz beszámoló* nem ír arról, hogy mennyi ember esett el a szövetséges seregből. Nézzünk utána ennek a dolognak: a sereg a hadjárat kezdetén 26 000 főt számlált. Nagyobb veszteséget a sereg csak Pécs ostroma során szenvedhetett a kisebb erősségek ostromakor a veszteség még a száz főt sem érte el. Abból kiindulva, hogy Kanizsa ostromát 1664 áprilisában egy megközelítőleg 20 000 fős sereg kezdte ostromolni, arra lehetne következtetni, hogy a szövetséges sereg vesztesége 6 000 fő volt. Ez azonban túlságosan nagy szám. Számolnunk kell azzal is, amit Esterházy is megjegyzett visszaemlékezéseiben, hogy Zrínyi minden apró várat a katonasággal szükségesen megerősített. Így arra lehet következtetni, hogy a sereg vesztesége a 26 nap alatt 3000 főre tehető, amelynek nagy része Pécs ostroma során halt meg, a harcok a hideg, az ellátási gondok, és az ebből következő betegségek hatására. A maradék 3 000 fő számára a hadjárat véget ért azzal, hogy várvédelemre rendelték őket.

A következő kérdés a hadjárattal kapcsolatban a Zrínyi-Hohenlohe vita. Ezzel kapcsolatban a forrásoknál ellentmondást találunk. Esterházy ugyanis hosszasan írja a két vezér közötti elmérgesedett kapcsolatot, amit a Pécs ostromának folytatásáról szóló vita keltett. A *Rövid és igaz beszámoló* azonban meg sem említi, hogy nézeteltérés lett volna a két katonai vezető között. Azonban több forrás is Esterházy visszaemlékezését támasztja alá.

11. számú kép: A Dél-Dunántúl térképe Zrínyi 1663-64-ben vívott harcainak ábrázolásával²⁴

Induljunk ki Esterházy forrásából, vagyis a két vezér között megtörtént az összetűzés. Mennyire befolyásolta ez a körülmény a hadmozdulatokat?

Mivel a vita Pécs ostrománál történt az Eszéki híd felégetése után, a hadjáratra nem volt olyan nagy befolyással a nézeteltérés. Ennek az az oka, hogy miután a sereg elvonult a város alól, Zrínyinek már nem voltak komolyabb célkitűzései, a sereget a Magyar Királyság területe felé irányította. Az azonban már sokkal érdekesebb, hogy miután a csapatok elvonultak téli szállásaikra, a két vezér közötti konfliktus nem enyhült. Erre abból lehet következtetni, hogy Kanizsa

²⁴ <http://www.culturis.com/kepek/adatlap/13284>

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KALÓCZKAI Tibor

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

ostrománál Hohenlohe, – Esterházy memoárjai szerint – minden alkalommal Zrínyi tervei ellen foglalt állást. Ennyire mások lettek volna az elképzeléseik a kor hadviselésével kapcsolatban? Ez nem valószínű, hiszen az Eszéki hadjárat során, szinte végig minden olajozottan működött. Így arra lehet következtetni, hogy Hohenlohe két hónappal a hadjárat befejezése után is neheztelt Zrínyire. És mivel a hadi tanácskozásokon a két vezető nem tudott megegyezni, ez jelentős mértékben hátráltatta a szövetséges sereget Kanizsa ostrománál. Úgy gondolom ez is az egyik oka annak, hogy az ostrom kudarcra fejeződött be.

Mindent összevetve: a hadjárat céljait tekintve igencsak sokrétűnek nevezhető, ugyanis szinte mindegyik résztvevő fél különböző okokból képviseltette magát a hadjáraton. A dinasztia azért, hogy lecsillapítsák a birodalom háborúpárti képviselőit, a magyar nemesség zsákmányszerzés és a török elleni harcra való felbuzdítás céljából. A Rajnai Szövetség a dinasztia nyugat-európai befolyásának csökkentéséért, Zrínyi pedig a nemzetközi összefogás és a nemesség felbuzdításáért rántott kardot, amely később kiegészült Kanizsa ostromával.

A Habsburg-dinasztiának a hadjáratral sikerült elérnie célját, ugyanis ezzel a haditettel olyan mértékben csillapította le a birodalmi gyűlés és az udvar háborúpárti képviselőit, ami lehetővé tette még azt is, hogy a győzelemmel záruló Szentgotthárdi csata után egy hátrányos békét kössön a törökkel. A Rajnai Szövetségnek úgy gondolom nem sikerült elérnie fő célkitűzését. A dinasztiának ugyanis az 1664-ben bekövetkezett események után is nagy súlya volt a birodalmi gyűléseken, továbbá a magyar nemesség kitarott a Habsburgok mellett, nem fordultak el tőlük. A magyar nemességnek úgy gondolom sikerült elérnie célját, ugyanis a hadjárat után egyre több magyar nemes érzett affinitást a török elleni sikeres harccal kapcsolatban. Végül: Zrínyi elérte azt, hogy Európa nagyhatalmai felfigyeljenek a Baranyában törtétekre, ezért úgy gondolom, hogy az eszéki hadjárat volt a török elleni összefogás első állomása, amelyet az 1686-os események előzményének lehet tekinteni.

A hadjárat hatalmas eredményeket ért el. Egy hibája azonban volt a hadjáratnak: mégpedig az, hogy eredményei kérészerűek voltak, ugyanis Köprülü Ahmed ez év tavaszán visszafoglalta a szövetséges kézen lévő erősségeket, amikor Zrínyi-Újvár felé vette az irányt. Ezek az erősségek pedig még a Szentgotthárdi fényes győzelem után sem lettek újra keresztény kézen, ugyanis a „szégyenletes” Vasvári békében a békére áhítozó bécsi udvar átengedte ezeket a területeket a töröknek.

12. számú kép: Zrínyi Miklós portréja²⁵

²⁵ <http://www.patriotaeuropa.hu/?p=6563>

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Esterházy Pál: *Mars Hungaricus* Zrínyi Katonai Kiadó, 1989
2. Perjés Géza: *Zrínyi Miklós és kora*, Osiris kiadó Bp, 2002
3. Veszprémy László – Király Béla: *A magyar hadtörténelem évszázadai* Bp, 2003
4. Pach Zsigmond Pál: *Magyarország története 1526-1686*, 1-2. kötet, Akadémiai kiadó Bp, 1965
5. R. Várkonyi Ágnes: *Török világ és magyar külpolitika*, Magvető Kiadó, 1975
6. Somkuti Bálint: *Az 1663-1664. évi nagy török háború*
7. Perjés Géza: *A metodizmus és a Zrínyi-Montecuccoli vita*, Zrínyi kiadó, Bp, 2005
8. Pálffy Géza: *Romlás és megújulás*; Kossuth Kiadó 2009
9. Doberdói Bánlaky József: *A magyar nemzet hadtörténelme* Athenaeum, 1928
10. Bertényi Iván-Diószegi István-Horváth Jenő-Kalmár János-Szabó Péter: *Királyok könyve*, Officina Nova, Budapest, 1993
11. Borovszky Samu: *Magyarország vármegyéi és városai: Vas vármegye*
12. R. Várkonyi Ágnes: *Megújulások kora*. Magyar Könyvklub, Budapest, 2001
13. Zrínyi Miklós: *Az török áfium ellen való orvosság*, Magvető Könyvkiadó, Bp, 1981

INTERNETES ANYAGOK

1. <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/magyar-tortenelmi-terkeptar/kepgyujtemeny/ersekujvar-ostroma>
2. <http://mek.oszk.hu/05600/05649/html/04.htm>
3. <http://antiquity.ac.uk/projgall/gal329/>
4. <http://jupiter.elte.hu/ortilosujzrinyivar/mezeidavidzrinyiujvar.htm>
5. <http://www.culturis.com/kepek/adatlap/13284>
6. <http://www.patriotaeuropa.hu/?p=6563>